

Türkiye'nin Kimlik/Ahlâk Sorunları ve İlâhiyat Fakülteleri

İlhami GÜLER

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

e-posta: ilhamiguler@hotmail.com

Özet

Türkiye'de İlahiyat fakülteleri, ilahiyatçılar ve onların ürettiği düşüncenin tartışmaya açık olup olmadığı, nereye kadar tartışılabileceği sorusunun cevabı henüz verilmiş değildir. Bunun cevabını verebilmek için özellikle İslamî ilimlerdeki gelişim ve değişim sürecinin bazı önemli aşamalarını hatırlamak ve analiz etmek gerekir. Makalede bu konuya ilişkin bazı önemli noktalar özet olarak verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakülteleri, İlahiyatçılar, Kimlik/Ahlak Sorunları, Türkiye.

Identity/Moral Problems of Turkey and the Faculties of Divinity

Abstract

It has not yet been answered whether the Faculties of Divinity in Turkey, theologians and thoughts produced by them are open to debate and to what extent they can be discussed. In order to answer this questions, some important stages of development and change in Islamic sciences should be remembered and analyzed. This article aims to deal, in brief, with some significant points concerning this matter.

Key Words: Faculties of Divinity, Theologians, Identity/Moral Problems, Turkey

Giriş

İktisatçı ve aynı zamanda gazeteci olan Profesör Mehmet Altan, kendisiyle yapılan bir röportajda Türkiye'deki din olgusunun siyasette bir istismar aracı olarak kullanılmasını, dinin kentlerde oluşan kültürel bir olgu değil; daha ziyade köyden kente gelenlerin (vasıfsızların) bir kimlik ve sınıf atlama aracı olarak görmelelerine bağladıktan sonra şöyle diyor: "Dünyadaki ilâhiyat fakültelerinden çıkanlarla bizdekiler arasında muazzam fark var. Bizde ilâhiyattan bu anlamda büyük düşünür, felsefeci, estetikçi, şair vs. yetişmiyor. Hepimizi zaman zaman deh-

şete düşüren yorumlar ve yaklaşımlar yapanlar da ilâhiyatçılardır. Türkiye'de ilâhiyat eğitimi çok derinden teşhis masasına yatırmak gerekir. Bu fakülteler tekke ve zaviyelerle bile boy ölçücek bir eğitim düzeyinin altındalar. Böyle bir dertleri olduğunu da zannetmiyorum. Dinlediğimiz, garipsediğimiz, hayret ettiğimiz bütün söylemlerin sahipleri Türk ilâhiyat fakültelerinden çıkıyorlar. İlâhiyat eğitiminin gerçekten çok ciddi ele alınması lazım. Ama sanırım bu bir tabu."¹ Ahmet Altan'ın şikâyetinin ve kullandığı son cümlelerin (Ama sanırım bu bir tabu)

1 Altan, Ahmet, *Moral Dünyası*, Sayı: 10, 2008, s. 7.

anlamı nedir? Bu sorunun cevabını verebilmek için özellikle İslâmî ilimlerdeki gelişim ve değişim sürecinin bazı önemli aşamalarını hatırlamamız ve analiz etmemiz gerektiği kanaatindeyiz. Aşağıda bu konuya ilişkin bazı önemli noktaları özet olarak vermeye çalışacağız.

1. Osmanlı'nın/Reel İslâm'ın Çöküşü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

16. yüzyıldan sonra Kıta Avrupasında gelişen ve Aydınlanma, Rönesans, Endüstri (teknoloji) Devrimi, Modernite ve buna bağlı olarak Kolonyalizm şeklinde isimlendirilen yeni süreçlere kendi iç dinamikleriyle Osmanlı toplumu cevap veremediği ve uyum sağlayamadığı için parçalandı ve çöktü. Yükselen Milliyetçilik ve Ulus Devlet fikriyatının benimsenmesiyle Osmanlı'nın tebası olan gayri müslim ve müslümanlar çeşitli ulus devletler kurdular. Osmanlı'nın hakim etnisitesi olan Türkler, diğer müslüman kardeşleriyle birlikte Anadolu'yu kurtararak (Milli Mücadele) Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdular. Siyasal bir bedenin başının işlevsiz hale gelmesi sonucu, kalbi (imanı) devreye girerek "Düvel-i Muazzama"ya karşı verdiği savaşla bu işi başardı. Kurtuluş Savaşı, "İslâm milleti"nin "Gavur"a karşı seferber olmasıyla kazanıldı. Daha sonra İttihad ve Terakki kadrolarının kalan kısmı, bu coğrafyada bazı devrimler yaparak devletin ideolojik kimliğini belirledi.

Cumhuriyetin bu kurucu önderleri (Türkçüler, Batıcılar) İslâmiyet'in o andaki kurumsal, düşünsel ve duygusal halini (Hilafet, Şeriat, Tarikat) çöküşün başlıca sorumlusu olarak gördükleri için yeni devlette halkta mündemiç olan itikad ve ibadât (Diyanet) dışında kurumsal bir yer vermedikleri gibi; toplumun yeni kimliğini seküler bir milliyetçilik ve "Muasır Medeniyet" denen ve içeriği fazla net olmayan bir ideale dayandırarak Osmanlıcılığı ve İslâmcılığı (Eski rejim) bu yeni kimliğin "ötekisi (irtica)" olarak konuşlandırmıştır. İslâm'ı, Modernite'nin yeni değer ve konseptleriyle uzlaştırmaya çalışan ve önderleri N. Kemal, Said Halim Paşa ve M. Akif'in oluşturduğu "İslâmcılık", zayıf kaldığı ve ortaya somut bir alternatif ortaya koyma gü-

cünden yoksun olduğu için, yeni devletin ideolojisini Türkçüler ve Batıcılar oluşturmuştur. Halk katındaki İslâm kimliğinin kavramsal/teolojik dağarcığı ve muhayyilesi, hala Ortaçağa ait olduğundan, devletin elit yöneticileri ile çoğunluğu köy ve kasabalarda yaşayan halk arasındaki iletişim dili kopmuştur. İnönü'den rivayet edilen "Millet bizim düşmanımızdır" sözü bu gerçeği ifade eder. Bin sene boyunca "Din-ü Devlet" ve "en-Nas ala Din-i Mulûkihim" şuruyla yaşamış halk, dinin kendinde kaldığını; devletin ise, ona uzaklaştığını görünce hayal kırıklığına uğramış ve içine kapanmıştır. Yeni devlet elitlerinin, İslâm'ın siyasal ve hukukî mirasını tasfiye ettikten sonra, halkta kalan ibadetlerin formlarında da bazı reformlar yapmaya teşebbüs etmesi (Türkçe ezan, camilere sıra-sandalye koyma teşebbüsü vs.), halkı iyice tedirgin etmiş ve onlar da gizliden gizliye kendi çaresine bakmaya başlamıştır (Nurculuk, Süleymancılık, Ticanilik, Nakşilik vs.). 1946'larda siyasî iradenin İmam-Hatip okullarını ve İlähiyat Fakültesini tekrar açmaya karar vermesinin nedeni, bir yanıyla bir ihtiyacın belirlenmesi ise, diğer yanıyla da bu gizliliğin kontrol altına alınmasıdır. Bernard Lewis bu gerçeği şu şekilde ifade eder: "Sağlam bir din eğitiminden geçmiş insanların kıtlığı, çoğunlukla talihsiz sonuçlarla meydanı bağnaz ve cahillere bıraktırdı. Ekim 1949'da kapılarını öğrencilere açan İlähiyat Fakültesinin restore edilmesi, en azından kısmen bu nedenliydi."²

Türk Devriminin böylesine bir trajediyi barındırmasının nedeni, mevcut düşünce etkinliklerinin Osmanlı'nın sürekli kan ve toprak kaybettiği bir tarihsel kesitte (Tanzimat, Meşrutiyet) ortaya çıkmış ve sürmüş olması hasebiyle; ister İslâmî damarı, isterse Batılı damarının yeterince entelektüel bir derinliğe, verimliliğe ve zenginliğe sahip olmamasıdır. İslâm'ın ilk üç asrında yaratılan teolojik ıstılahlar ve tarım toplumunun ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş kurumlar ile iş gören Osmanlı dinsel/siyasal bürokrasisi, katigelenekçi ve tekrarçı-tutucu tutumu ile dışarıdan yönelen meydan okumalara cevap veremedi.

2 Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. M. Kıratlı, İstanbul 1991, 414.

Batı başkentlerinde eğitim görmüş ve oralarından etkilenmiş Jön Türkler ise, Batının felsefi anlamda ne olduğuna yeterince nüfuz edemedikleri için, Türk devrimi organik olmayan, yüzeysel, sunî bir tepki ve taklit hareketi olarak gerçekleşti. Fazlurrahman bu konuda şöyle demektedir: “Laisizm, ahlaki ve hukuki alanda şeriatın içeriği konusunda tutarlı bir şekilde ve geniş ölçüde yeniden düşünmek için izin vermeyen tutucu güçlerin zorlamasıyla ve bu güçlere bir tepki olarak doğmuştur. Türkiye’de katıyetle ve açık olarak benimsenen laiklik bile bunun için istisna teşkil etmemektedir.”³ Bilim, teknoloji, cumhuriyet, laiklik, hukuk vs. alınmaya çalışılırken, bunları yaratan ve doğuran paradigmanın içine nüfuz edilememiştir. Çoğunluğu Fransız etkisinde olan bu kadro, Avrupa’nın Anglo-Sakson tecrübesinden habersiz oldukları için “Devrimci” olmuşlardır. Şerif Mardin’in söylediği gibi, yeni devrim iyi, doğru ve güzelin ne olduğu konusunda Anadolu insanının ruhuna nüfuz ederek onu rehabilite edecek bir şey ortaya koyamadı. Necip Fazıl, bu gerçeği “Heykel destek üstünde, benim ruhum desteksiz” diye ifade eder. Bu sonuç, bir yönüyle normaldir. Zira, her ne kadar yeni bir şeyler öğrenme öykünme ile başlasa da, sürekli öykünen özne yeni bir değer yaratamaz.

Ziya Gökalp, Said Halim Paşa ve Mehmet Akif’lerin reformcu içtihatlarına hayli umut bağlayan M. İkbal,⁴ bu akımın başarısızlığı ve Batıcıların kontrolü ele geçirmesinden hayal kırıklığına uğrar:

“Yenileşme yolunda seslenen Mustafa (Kemal) dedi ki: “Eski resme cila lazımdır.”

Kâbe’nin hayat elbisesini yenileştirmedir. Avrupa’nın Lât ve Menât’ı ona geldiler.

Türklerinin kanununda yeni bir ahenk yoktur; onların yenisi Avrupa’nın eskisidir.

Onun göksünde yeni bir nefes yoktu; onun içinde başka bir âlem yoktu.

Şüphesiz ki mevcut âleme uymuş, bu âlemin etkisinde mum gibi erimiştir.

Kâinatın tesirindeki barikalar, hayat takviminin taklidiyle husule gelmez.”⁵

Özetle, “Atatürk Milliyetçiliği” ve “Muasır Medeniyet” ülküsü bağlamında daha ziyade taklid ile inşa edilmeye çalışılan yeni “Vatandaş” kimliği, kültürün kişilik yaratıcı katında bir kaldıraç, bir motivasyon ve yeni bir telos yaratamadığı için, asalet hissi ve motivasyonu olan ‘aktif’ bir insan tipi ortaya çıkmamıştır. Tutarlı bir metafizik, etik ve estetik anlam haritasından yoksun olan bireylerin bir asalet duygusuna ve bir eylem heyecanına sahip olmaları da düşünülemez. İnsanlar için ırk ve dil fiziksel benin yerini tutan verili bir unsur veya “isim” gibi bir şey ise (örneğin Türk); toplumu (milleti), dünya ulusları içinde onur, itibar ve saygınlık yarışına sokacak köklü bir “kendilik” odağına, kaldıraçına ihtiyaç vardır. Bazı millî sporcularda zaman zaman ortaya çıkan bu kendilik ve asalet motivasyonu bahsettiğimiz şeyin ne olduğunu ve önemini ortaya koyar. Örneğin, millî futbolculardan Hakan Şükür, Nihat Kahveci ve Arda’da gözlemlendiği gibi. Fiziksel kondisyon yanında buna “Moral motivasyon” denir. Türk devrimi oluşturmaya çalıştığı yeni ulusta bunu yaratamamıştır. Devrim önderleri, İslam’ın sosyal sermaye rolünden vazgeçmişlerdir. Onlar, İslâm dininde (Kendi dönemlerindeki 1400 yıllık eski elbiseleri içindeki dinde) böyle bir sosyal sermaye ve daha aktif bir kendilik bilincinin bulunduğunu düşünmediler ve düşünemezlerdi de. Çünkü o dönemde yükselişte olan pozitivizm ve milliyetçilik onları büyülemişti. Ayrıca, İslâm’da böyle bir şeyin olduğunu ortaya koyacak ulemâ veya entelektüel bir kadro da yoktu. Dinî düşüncüyü taşıyan medrese, 180 kez de olsa tekrar etmenin fazilet olduğu; dönüp dönüp yine okuduğu metin merkeziliğin kurbanı olarak çökmüştü. M. Akif, “Safahat”ın bütününde bu çöküşü dile getirir.

3 Fazlurrahman, *İslami Çağdaşlaşma*; Alanı, Metodu ve Alternatifleri. Çev: Bekir Demirkol, İslami Araştırmalar Cilt:4 Sayı:4 1990 s. 320.

4 İkbal, Muhammed, *Dinî Düşüncenin Yeniden Teşekkülü*, çev. A. Asrar, İstanbul 1984, 212-220.

5 İkbal, *Cavidnâme*, çev. Anna Maria Schimmel, İstanbul 1999, s. 195.

2. 1950 Sonrasında Milliyetçi-Muhafazakârlığın Gelişmesi

Demokrat partinin dinî değer ve sembollere saygılı politik söylemi onu iktidara taşımış, daha sonra da (1960) bu nedenden dolayı sonunu getirmiştir. Altmış sonrası AP aynı söylemi sürdürmüştür. Yetmişlerde Erbakan “Millî Görüş” diye isimlendirdiği daha yoğun dinsel söylemli bir politik dil üretmiştir. Erbakan, Demirel ile giriştiği muhafazakârlık yarışında gelişme sağlayarak, altmışlarda başlayan büyük şehirlere göç eden dindar insanların oyunu alarak önce Belediyelerde daha sonra da merkezî yönetimde iktidara ortak olmayı başarmıştır. Erbakan, İmam-Hatip Liselerinin sayısını arttırarak şehirlerdeki muhafazakârlara siyasî-bürokratik eleman sağlamıştır.

80 ihtilali sonrasında bir taraftan yeşil kuşak projesinin devam eden etkisi, diğer taraftan Özal’ın Muhafazakâr-Liberal politikaları sonucu hem sivil alanda İslâmî söylemler çoğalmış, hem de devlet katında İlahiyat Fakültelerinin ve İmam-Hatiplerin sayısı arttırılmıştır. Demokratikleşmeye paralel toplumda yeşil alanların giderek artması, Kemalist laik çizgideki yargı-asker-bürokratları kaygıya sevk etmiş ve 11 Eylül’ün etkisiyle de bilinen 28 Şubat süreci yaşanmıştır. Bu süreçte dinin devlet eliyle öğretilmesinin irtica/şeriat tehlikesini arttırdığı kanaatiyle bu okulların sayısı azaltılmaya ve programları bundanmaya çalışılmıştır. Bu sürecin politik faili olarak da Erbakan ve partisi suçlu bulunarak cezalandırılmıştır. Daha sonra, AKP, Erbakan’ın kullandığı yoğun dinî-politik dili terk ederek, Özal gibi liberal-muhafazakâr politik bir söylem geliştirerek iki dönem iktidar olmuştur. Ancak, kendilerini devletin sahibi olarak gören kesimler, bu dilden bile rahatsız olmuş ve bu partiyi rejim karşıtı eylemlerin odağı haline geldiği iddiasıyla kapatma davası açmıştır.

3. Türkiye’deki Muhafazakâr-Dinî Söylemin Problemleri

Türkiye’de yetmişlere kadar Diyanet, cemaat ve tarikatlar aracılığı ile taşınan dinî düşünce ve hayat, daha sonra bir taraftan İmam-Hatip ve

İlahiyat Fakültelerinin çoğalmasıyla, diğer taraftan da yapılan çevirilerle gelişmiş, zenginleşmiş ve giderek de politikleşmiştir (Siyasal İslâm). Ciddi entelektüel bir rönesans, teccid ve yenilenmeden yoksun olan bu söylem, devletin merkezindeki seçkin-Kemalist-laik bürokratik elite nüfuz edemediği gibi; onları korkutmuş, hatta dehşete düşürmüştür. Bu söylem, aynı zamanda % 70’lere varan muhafazakâr taşra ve çevrenin merkeze taşınmasının politik aracı olmuştur. Merkez, bu süreci “irtica” ve “din istismarı” söylemi ile bastırmaya çalışmış; ancak, başarılı olamamıştır. Derininde aynı zamanda iktisadî olan bu kavga, “Başörtüsü” sembolü üzerinden yürütülmektedir. Merkez, zaman zaman bu politik-dinî söyleme karşıt olarak Hacı Bektaşî Velî=(Aleviler), Mevlânâ ve Yunus Emre (Tasavvuf) üzerinden bir “Türk İslâm’ı” söylemi geliştirmeye çalışmış; fakat başarılı olamamıştır. Bütün bu gelişmeleri tebliğimizin başlığında olan “Kimlik” ve “Ahlâk” açısından sonuçlarına bakacak olursak, cumhuriyetin yeni kimlik mayası tam tutmamış; Türkiye halkı, Laik-Dinci, Sünnî-Alevi ve Türk-Kürt olarak bölünmüştür. Ahlâkî olarak da Şerif Mardin’in dediği gibi cumhuriyet, iyi, doğru ve güzel hakkında yeni bir telos yaratmadığı gibi, mevcut dindarlık da İslâm imanını tazeleyemediği gibi, yeni bir ahlaki diriliş (Salih ameli) yaratamamıştır. Evliya Kültü ve Ritüelleri etrafında yoğunlaşan Türk dindarlığı, ahlâkî muhtevadan büyük ölçüde yoksundur. Mevcut dinî söylemin muhafazakâr damarı, ortaçağda üretilen akide, fıkıh ve tasavvufun hurafeye karışık dilini estetize ederken; radikal kanadı, çeviriler yoluyla Arap dünyası, Pakistan ve İran’ın Kolonyalizm sonrası, tepkici, yüzeysel ideolojik dilini bünyesinde taşımaktadır. Muhafazakârlık, düşünsel ve politik bir tutum olarak, bir paradigma değildir; o bir tavra, hayat karşısında analitik olmayan somut duruşa dayanır. Akıldan çok duyguyu ön plana çıkarır; soyut olana karşı derin bir şüphe ve tekinsizlik duygusu taşır. Muhafazakârlık, “zaten” var olana dayanır ve güvenir. Varolan meşruiyetin bizzat kendisidir. Dinsel muhafazakâr tutum, sahil din ile dinin dünyevî, tarihsel formları olan gelenek ve cemaatler arasındaki açığı sıfırlar. Aslî ve değişmez olana dair ısrarı ile her

tarihsel-toplumsal değişim karşısında başka bir “yeni”yi araçsallaştırmasındaki pratik ve pragmatik tutum, muhafazakârlığın dinamiğini oluşturan paradokstur.⁶ Muhafazakâr dinî düşüncenin Türkiye’de yeni bir iman ve ahlâk yaratamamasının nedeni budur. Dinî düşüncenin ‘Radikal’ olan damarı ise, İslâm dünyasının içinde bulunduğu politik-ekonomik baskıdan dolayı, toplumsal bir ıslah programından ziyade, bir kavga ve direniş ideolojisine dönüşmüştür. AKP iktidarı ile de eski mücahidler müteahhit olmuştur. Bundan dolayı dindarlık söylemi, kolayca vasıfsız insanların devlet katından menfaat devşirmenin aracına dönüşebildiği gibi; seküler bir ahlâkın oluşturulmaması da Türkiye’yi çete, cürüm ve cinayet çemberiyle kuşatmıştır.

4. İlahiyat Fakültelerinin Durumu ve Misyonu

Ülkemizde mevcut bulunan kimlik ve ahlâk sorunlarının çözümünün dinle (İslâm ile) yakından ilişkili olduğu izahatın varestedir. Şeriatın –eğer tümüyle gözden çıkarılmadıysa- dinamik ve modern bir yazılımını; Demokrasi, Laiklik, İnsan Hakları ve Hukuk Devleti gibi çağdaş değerlerin de bir İslâmî yazılımını üretmek akademik, entelektüel dinî düşüncenin sorumluluğundadır. Bu da bir yandan modern düşüncenin teorik ve kurumsal nesnelere körü körüne teslim olmadan, onlarla eleştirel bir ilişkiye girmeyi; diğer yandan da geleneksel İslâm düşüncesinin ortaçağlarda yaratmış olduğu teorilere/teolojilere ve kurumlara karşı da aynı eleştirel üslubu benimsemekle başarılabilir. Ancak, örneğin, 2008’de İlahiyat Fakültelerinin ‘İslam Hukuku’ bölümlerinin düzenlemiş oldukları V. Yıllık Koordinasyon toplantısında tartıştıkları konunun başlığı ‘Nisab Miktarı’ idi. Ayrıca toplantıda dersin adının ‘Fıkıh’ olarak değiştirilmesi teklif edilmiştir. Oysa bu sorun, Ekonominin temel konusu olan ‘İhtiyaç’ kavramı çerçevesinde felsefi ve teolojik bağlamda tartışılması gereken bir sorundur. Bu görevin üstlenilmesi gereken yerlerden biri de Üniversite veya Akademya’dır.

Bu bağlamda, sayıları son otuz yılda yirmiyeye varan İlahiyat Fakültelerindeki akademisyenlerin performansına baktığımızda,-ortaya konan bilimsel çalışmaların içeriğine girmeksizin- genel olarak bir grubun devletin içinde dinden korkarak onu sürekli kontrol etmek isteyen ekibine; diğer bir grubun da popülist bir yaklaşımla halka yanaştıkları görülür. 28 Şubat sürecini kotaranların dinin gerek İmam-Hatiplerde, gerekse İlahiyat Fakültelerinde eğitimin ve bilimsel düşüncenin konusu olmasından korkarak bu okulların programlarıyla ve sayılarıyla uğraşmaları manidardır. Molla Lütfi, Molla Kabız, Kadızadeliler ve Şeyh Bedreddin’in idamları, Osmanlı yüksek siyasi bürokrasisinin özgün düşünceye ‘Zındık’ ve ‘İlhad’ kavramlarıyla hep asayiş açısından baktığını gösterir. Aynı mantık Cumhuriyet döneminde soruna “İrtica” kavramıyla bakmaktadır. Bu müdahale ile İlahiyat Fakültelerinde –Arapça’nın öğretilemez hale gelmesiyle- teknik anlamda “İlahiyat” yapma imkânı hayli zayıflamış; fakülteler adeta birer eğitim fakültesine dönüştürülerek istihdam müessesesi haline gelmiştir. Bu sürecin bazı İlahiyatçılar marifetiyle yürütülmesi ayrıca düşündürücüdür. Yapılan operasyonla emekleme aşamasında olan “İlahiyat” yapma işi yavaşlamış ve tersine dönmüştür.

Önümüzde Türkiye’deki dinî düşüncenin teolojik anlamda bir yenilenme, halkımızın da bir kimlik ve ahlâk sorunu varsa, sivil odakların dışında devletin yapması gereken iş, bu fakülteleri Avrupa standartlarında “Teoloji” yapabilecek bir kapasiteye çıkarmaktır. Tehlike, dini iyi bilenlerden gelmez; tehlike, dini iyi bilmeyenlerden veya iyi bilmediğini bilmeyenlerden gelir. Belki de Mehmet Altan’ın şaşkınlığı buradan geliyor. Dinin Türkiye’de “tabu” ve sürekli bir çekişme ve enerji kaybına neden olan bir unsur olmaktan çıkarılmasının yolu da buradan geçiyor. Orijinali kentli olan bir dinin kentin sorunlarına yardımcı olabilmesi, ancak, kentte ve kentin merkezi olan üniversitelerde oryantalist bir mantıkla değil, milletin organik âlimlerinin –Ortaçağ’da medreselerin yaptığı gibi- çabasına bağlıdır.

6 Bora, Tanıl, *Türk Sağının Üç Hali*, İstanbul 1998, 56 vd.